

guia de lectura/ *La plaça del diamant*

1961, carta a Joan Sales:

"Tinc la impressió que podré escriure altres novel·les, millors o pitjors que aquesta, però que d'aquí uns quants anys, la novel·la meua que quedarà serà, justament, *Colometa*. No són pretensions d'autor – que no en tinc – el que em fa parlar així, sinó un cert sentit de la realitat".

Pròleg de *La plaça del diamant* [fragment]

Jo havia enviat *Jardí vora el mar* al premi Joanot Martorell (justament el darrer que es convocà) i el jurat no va valorar-la. Aquest contratemps va provocar en mi una reacció contrària a la natural; sempre, les dificultats m'han estimulat. Empesa per una onada d'orgull, vaig començar una altra novel·la.

La volia kafkiana, molt kafkiana, absurda, és clar, amb molts coloms; volia que els coloms ofeguessin la protagonista del començament fins a la fi. I va anar naixent dintre meu, quan encara no m'havia assegut davant de la màquina amb una pila de fulls de paper al costat, el que hauria de ser *La plaça del Diamant*. La vaig escriure febrosament, com si cada dia de treball fos el darrer de la meua vida.

Treballava engegada; corregia a la tarda el que havia escrit al matí, procurant que, malgrat les presses amb què escrivia, el cavall no se'm desboqués, aguantant bé les regnes perquè no es desviés del camí. Hi ha qui parla d'explosió narrativa. No sé pas què vol dir. Escriure una novel·la, que és un treball sostingut, necessita calma, molt domini de si mateix.

I la novel·la que en principi havia de ser un malson de coloms es va anar convertint en *La plaça del Diamant*, amb coloms, sí, però amb un altre sentit. Va ser una època d'una gran tensió nerviosa, que em va deixar mig malalta. Doncs bé: *La plaça del Diamant*, enviada al primer premi Sant Jordi, va rebre el mateix tractament que *Jardí vora el mar* al darrer Joanot Martorell.

1949, carta a Josep Carner:

La primera impressió que es té quan s'arriba a Barcelona és que la FAI va guanyar la guerra. I ara quasi es pot dir que si hi classifiqueu la gent segons llur pes – gent decent, fins a 58 quilograms; bandarres, de 58 en amunt – no us equivocaríeu pas de gaire. Afortunadament encara hi ha alzines, pins i ginesta, i és molt possible que, a partir d'aquests elements, es pugui reconstruir tot (...) He trobat, a París, un Obiols molt més tènue, quasi franciscà; no calia pas que em digués – com va fer de seguida de veure'm – que a la cuina, no havia reeixit del tot.

1949, carta a Josep Tarradellas:

El nostre país, ai las! Està desfet i ja planyo qui l'hagi de refer.

1979, entrevista amb Xavier Febrés

"Barcelona era molt diferent de la dels anys trenta. Tothom estava molt desesperat. Riba, Pous i Pagès, llegien quatre versos d'amagat, tancats en un pis. Era molt trist, una cosa completament morta. Què hi havia de fer aquí? No vaig pensar a quedar-me. Enyorar-se? Haver de sobreviure no et deixa enyorar... jo una persona dura? Quan convé, sí. Generalment, no. En situacions difícils, quan cal reaccionar, reaccio d'una manera forta. No ho sé si sempre ha estat així. El ferro s'ha anat trempant al foc".

1982, entrevista amb Mercè Vilaret

¿quina impressió et va fer Catalunya la primera vegada que la vas veure? Una gran pena. Una gran pena que em sembla que es reflecteix una mica a la plaça quan explico allò que no hi havia res a les botigues, que als tramvies no hi havia vidres.. hi havia – saps aquestes teles que posen perquè no entrin els bitxos, metàl·liques? – tela metàl·lica. Es veia misèria i es veia gent trista. La gent. La gent que jo coneixia, la gent

a les botigues, amb qui tractaves, els meus amics, ja no cal dir-ho. En riba, en Manent, Pous i Pagès, tota aquesta gent estaven tan deprimits i decaiguts que feia plorar.

1956, carta a Armand Obiols:

Vam anar a sopar en una taverna, en un carrer brut amb els balcons de les cases plens de roba estesa (...) En Tasis estava boig d'alegria: es trobava en el seu element (...) M'enyoro de Ginebra i, sobretot, de la netedat. Ahir, amb els nois vaig anar a passejar una mica i vaig veure ballar sardanes davant de la catedral. Fora del meu barri, on totes o gairebé totes les cases són noves. Tot és vell i molt brut. Els carrers de Gràcia fan pudor de vaca i trepitges fems. És clar que és molt pintoresc, però potser ho és una mica massa i amb poca alegria.

Pròleg de *Mirall Trencat*:

En tots els meus personatges hi ha característiques meves, però cap dels meus personatges no és jo. Per altra banda, el meu temps històric m'interessa d'una manera molt relativa. L'he viscut massa. En *La placa del Diamant* el dono sense haver-me proposat de donar-lo. Una novel·la és també, un acte màgic. Reflecteix el que l'autor porta a dintre sense que gairebé sàpiga que va carregat amb tant de llast. Si hagués volgut parlar deliberadament del meu temps històric hauria escrit una crònica. N'hi ha de molt bones. Però no he nascut per limitar-me a parlar de fets concrets".

1960, carta d'Armand Obiols a Mercè Rodoreda:

"Envia'm de seguida l'acabament de Colometa. Tinc els trenta-tres primers capítols. Els he llegit dues vegades. Del XXVII al XXXIII són literalment sensacionals. Deixant a part una supressió en el XXVIII, que ja t'indicaré, no es pot tocar ni una coma. Totes aquestes pàgines, poètiques i patètiques, sense un gra de sentimentalisme, m'han emocionat profundament, i les últimes m'han deixat sense alè. Sembla mentida que amb elements tan simples es pugui arribar a una tensió tan extraordinària, a estones inaguantable. Se m'ha nuat el coll tres o quatre vegades, hi ha pàgines d'una veritat que esborrona. Aquest equilibri perfecte entre el dramatisme, la poesia i la banalitat, molt poca gent el deu haver aconseguit: a Catalunya, evidentment, ningú – ni de lluny. I t'ho dic, no després de llegir una novel·la policíaca, sinó després d'acabar – immediatament després d'acabar – *Els posseïts* de Dostoievski. El tros de la colònia, el tros de l'església, el del sulfumant, no es poden llegir seguits; almenys jo; he tingut de parar dues o tres vegades; perquè no podia més. Si tota la novel·la quedés així, o per l'estil, ja podries plegar. A cap de les novel·les castellanques que he llegit hi ha trossos que es puguin comparar amb aquests. Tot i que no t'hi assembles gens, fas pensar, per la força terrible d'aquestes pàgines, en Faulkner, en els millors moments: començament de *Llum d'agost*, etc. Et felicito".

1960, carta d'Armand Obiols a Mercè Rodoreda:

"la vaig començar pel començament i la vaig llegir tota de raig. Fins a la matinada. És un llibre sensacional. El vaig trobar més bo que mai: infinitament ric, inexhaurible, canviant com un tornassol. Es pot llegir indefinidament, començant per qualsevol indret. Un clàssic. Hi ha pàgines i pàgines d'un gruix, d'una elegància, d'un aplom, d'una textura com raríssimes vegades s'ha dat en català. En novel·la catalana, mai. Potser en algun indret del Tirant. I en Bernat Metge, en Muntaner. Del Renaixement ençà, en prosa de creació, no s'ha fet res d'aquesta categoria. El llibre té, a més, tantes facetes que mai no s'acaba de copsar tot. I en el centre, en el fons, hi ha una mena de buit, com el buit d'una guerra, una mena de buit metafísic, que és el buit de no-res que hi ha darrere de totes les sensacions, passions i sentiments, i que et va sortir per miracle, encara no sé com. Pots estar ben tranquil·la. Em sap greu que Riba vagi morir, perquè era una de les persones que l'haurien pogut apreciar millor. Et felicito (...) Repeteixo: la Plaça es llegirà d'ací 300 anys. Si encara queden catalans".

carta a Joan Sales:

"Quan la vaig començar volia fer una novel·la sobre la condició humana, rehabilitar els que van fer la guerra de bona fe – que n'hi havia – i posar en primer pla en comptes de personatges monstres, personatges normals i plens de bondat, que encara en queden

(...) La Colometa és una reina. I la seva vida mutatis mutandis és la vida de tothom, que no sabem per què estem al món.

1962, carta d'Armand Obiols:

ja estic tip de llegir "modesta criatura", "alma humilde", "la vida de tantos seres humanos". La Colometa no és res d'això. És una reina. I la seva vida mutatis mutandis és la vida de tothom: la de Joan Fuster, per ex., que tampoc sap per què és al món (com tampoc ho sé jo, ni ho sap Sartre).

Carta d'Armand Obiols:

Sembla mentida que amb elements tan simples es pugui arribar a una tensió tan extraordinària, a estones inaguantable. Se m'ha nuat el coll tres o quatre vegades, hi ha pàgines d'una veritat que esborrona. Aquest equilibri perfecte entre el dramatisme, la poesia i la banalitat, molt poca gent el deu haver aconseguit (...) El tros de la colònia, el tros de l'església, el del sulfumant, no es poden llegir seguits; almenys jo; he tingut de parar dues o tres vegades; perquè no podia més.

1964, carta de Miquel Bauçà a Mercè Rodoreda:

"quan acaba, vaig plorar, em vaig sorprendre plorant. I feia molt de temps que no plorava per res, molts d'anys. Una cosa similar no m'havia ocorregut de quan tenia 18 anys i vaig veure una pel·lícula titulada *Noches blancas* o *Navidades blancas* inspirada en una novel·la de Dostoievski".

Pròleg de *Mirall Trencat*:

"Veure el món amb ulls d'infant, en un constant meravellament, no és pas ser beneït sinó tot el contrari; a més la Colometa fa el que ha de fer dintre de la seva situació en la vida i fer el que s'ha de fer i res més demostra un talent natural digne de tots els respectes. Considero més intel·ligent la Colometa que Madame Bovary o que Anna Karènina i a ningú no se li ha acudit mai de dir que fossin beneïtes".

Carta d'Armand Obiols:

"no convé de cap manera que la novel·la perdi mai el to poètic ni, sobretot, el to patètic que aconsegueixes amb elements aparentment tan banals".

(...)

No facis cas del que et diuen sobre la propietat de l'estil en què parlen els personatges (és evident que cap idiota pensa com l'idiota del soroll i la fúria, però per fer aquesta observació seriosament és necessari ser més idiota que no pas ell".